

Justitiedepartementet
Grundlagsenhet

Stockholm
2024-04-22

Vår referens
Patrick Krassén

Dnr
Ju2023/02742

Remissyttrande

Betänkandet *Stärkt konstitutionell beredskap* (SOU 2023:75)

Företagarna har getts möjlighet att inge remissyttrande om det rubricerade betänkandet. Här följer våra synpunkter.

Förslaget i korthet

En parlamentarisk kommitté bestående av utredare, riksdagsledamöter, sakkunniga och förordnade experter lägger i betänkandet fram förslag till förändringar av hur staten ska styras i händelse av krig, krigsfara eller fredstida kris. Förslagen är uppdelade i de fyra delarna formerna för riksdagens sammanträde (avsnitt 8), regleringen av riksdagens krigsdelegation (avsnitt 9), regeringsformens regler om normgivning vid krig eller krigsfara (avsnitt 10) och normgivning i fredstida kriser (avsnitt 11).

Kommittén lägger fram förslag om bland annat riksdagens möjligheter att sammanträda när de ordinarie arbetsformerna inte är möjliga att upprätthålla, sammansättningen av krigsdelegationen, tillämpningsområdet för reglerna om krig och krigsfara, samt ändrat förhållande mellan riksdagen och regeringens normgivning vid allvarliga kriser.

Företagarnas inställning

Företagarna håller sina synpunkter på kommitténs förslag på ett principiellt plan. Det ska som utgångspunkt beaktas att kommittén tillsattes under covid-19-pandemin, och dess arbete har därför påverkats av de då pågående pandemirestriktionerna och oortodoxa normgivningsförfarandena. Företagarna var återkommande mycket kritiska till det sätt som restriktioner beslutades och den brist på underlag som ofta förelåg för de beslut som fattades.¹

Kommitténs förslag präglas av att flera av de centrala begreppen inte är tydligt definierade. I förslaget om förändrad normgivningskompetens föreslås regeringens befogenhet utökas när det är "uppenbart att riksdagens beslut inte kan avvaktas". Vad som är att se som "uppenbart" och vem som ska avgöra detta är inte tydligt. Inte heller är det tydligt avgränsat vad som är att betrakta som en "allvarlig fredstida kris", vilket är en förutsättning för utvidgad normgivningskompetens för regeringen. Förslaget att regeringen ska ges rätt att, efter ett "aktiveringsbeslut" från riksdagen (eller, i akuta fall, av regeringen själv), meddela föreskrifter på områden som vanligen kräver riksdagsbeslut, är villkorat

¹ Se Företagarnas remissyttrande avseende bland annat S2020/02922/RS, S2020/09214, S2021/01499, S2021/06915, S2022/00066

av att ”ett dröjsmål skulle leda till avsevärt men för angelägna allmänna intressen”. Detta är inte heller tydligt definierat – vare sig vad som konstituerar ”avsevärt men” eller ”angelägna allmänna intressen”.

Företagarna anser inte att Sverige ska införa möjligheter för regeringen att på eget bevåg, med frånvaro av tydliga gränser, kunna bemyndiga sig själv att ta över riksdagens normgivningsbefogenhet. I synnerhet gäller detta det så kallade obligatoriska lagområdet.

Förslaget är därtill behäftat med ytterligare problem, utöver gränsdragningsfrågan. Det föreslås att föreskrifter som regeringen meddelar med stöd i den föreslagna utökade normgivningsbefogenheten ska kunna gälla upp till tre månader, men minst en månad om riksdagen inte prövar dem efter att de underställts riksdagen. Det beaktas dock inte att regeringen kan fatta samma eller ett likartat beslut under de utökade befogenheterna igen, vilket förlänger föreskrifternas giltighet ytterligare.

Kraven på vilka empiriska underlag som ska presenteras för att motivera begränsande föreskrifter är oklara, om sådana krav ens föreslås finnas. Det antas genomgående i betänkandet att regeringen och dess myndigheter har vederbörliga underlag och tillräcklig information för att fatta rätt beslut om nödföreskrifter. Företagarna ifrågasätter detta synsätt. Om gängse beredningsprocess frångås, vilket innebär att berörda parter, organisationer i civilsamhället och experter inom exempelvis akademi inte har möjlighet att yttra sig om föreslagna åtgärder, riskerar besluten än mer att fattas utifrån en begränsad och bristfällig bild av verkligheten. Tidsfaktorn – att det handlar om ingripande föreskrifter som ska kunna komma att beslutas på någon eller några dagars varsel – talar ytterligare för att tid inte kommer att finnas för regeringen att inhämta vederbörliga underlag.

Företagarnas erfarenhet av normgivningen under covid-19-pandemin ger vid hand att även med längre tid för informationsinhämtning, klarar inte regeringens myndigheter att belägga förslagen om restriktioner utifrån vederhäftig empiri. Att styrningen av landet är ”effektiv” (som anges som ett centralt värde av kommittén) under kriser betyder inte per se att de åtgärder som vidtas är de mest lämpliga. I ett fritt samhälle, med ett näringsliv präglad av marknadsekonomiska principer, är information utspridd bland samhällets aktörer, vilket talar mot att regeringen lättvindigt skulle kunna fatta rätt avvägda beslut på någon dags varsel. När dessa beslut därtill skulle ha mycket långtgående påverkan på grundläggande fri- och rättigheter (de så kallade *relativa* fri- och rättigheterna i 2 kap. regeringsformen, som föreslås kunna inskränkas), är skälen än större att ha en återhållsam hållning.

I detta sammanhang är det också en påtaglig brist att betänkandet inte har tillräckliga resonemang om domstolarnas kontrollmakt vid tillämpning av de föreslagna reglerna, eller hur domstolarnas normprövningsrätt förhåller sig till de föreskrifter som regeringen föreslås kunna meddela. I detta sammanhang hade Venedigkommissionen varit relevant att beakta.

Det är talande att ett relativt stort antal av de parlamentariska representanterna i kommittén har avgett särskilda yttranden. Företagarna ser i synnerhet de synpunkter som framförs i det särskilda yttrandet av ledamoten Annika Hirvonen som signifikanta; i synnerhet är det oroväckande om det, som Hirvonen beskriver, är så att förslagen om normkompetensfördelning mellan riksdagen och regeringen inte har ”... diskuterats tillräckligt noggrant inom ramen för kommitténs arbete. Dessa förslag var de allra sista att skrivas fram av kommittén och förutsättningarna att utveckla diskussionerna om risker för missbruk och hur dessa kan stävjas har inte funnits, särskilt gällande förslagen om hur riksdagens hantering föreslås bli.” (s. 418)

Sammantaget avstyrker Företagarna de förslag till förändringar som lämnas i betänkandets avsnitt 11.

Patrick Krassén
Policychef
Företagarna

Pernilla Norlin
Samhällspolitisk chef
Företagarna

Företagarna

Besöksadress: Rådmansgatan 40 | Postadress: 106 67 Stockholm
www.foretagarna.se | info@foretagarna.se | 08-406 17 00